

Любов ЛЕТЮЧА,

orcid.org/0000-0002-0481-850X

*кандидат фiлологiчних наук, доцент,
доцент кафедри iноземної фiлологiї, перекладу та методики навчання
Унiверситету Григорiя Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) letinna@ukr.net*

Ірина БОЧАРОВА,

orcid.org/0000-0003-0370-8410

*кандидат фiлологiчних наук, доцент,
доцент кафедри iноземних мов
Київського нацiонального економічного унiверситету іменi Вадима Гетьмана
(Київ, Україна) irinabocharova1957@gmail.com*

МОРБІАЛЬНА МЕТАФОРА ЯК СПОСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ ГІБРИДНА ВІЙНА

У статті робиться спроба осмислення метафоричної підсистеми актуального концепту ГІБРИДНА ВІЙНА, що формується на базі медичної лексики в українськомовному воєнно-політичному та публіцистичному дискурсах. Мета розвідки полягає в дослідженні особливостей репрезентації через морбiальну метафору концепту ГІБРИДНА ВІЙНА в сучасному українськомовному воєнно-політичному та публіцистичному дискурсі шляхом відтворення метафоричної моделі концепту зі сферою-джерелом «Хвороба». Об'єктом дослідження є метафоричний концепт ГІБРИДНА ВІЙНА, який розглядається за допомогою методів спостереження, аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації, концептуального аналізу, текстового аналізу мовних одиниць. Проведене дослідження показало, що в українськомовних воєнно-політичних, публіцистичних дискурсах воєнного спрямування як сфера-джерело метафоричної моделі аналізу концепту ГІБРИДНА ВІЙНА активно виступає поняття хвороби. Пояснено причини цього: хвороба свiдчить про порушення життєдіяльності організму, відповідно морбiальні метафори свiдчать про певні відхилення (чим, безперечно, є вiйна) в розвитку держави. Огляд дискурсу воєнного спрямування засвiдчив, що в українськомовному інтернет-дискурсі метафорична модель ГІБРИДНА ВІЙНА – це ХВОРОБА з висхідною понятійною сферою «Хвороба», вибудовується на основі трьох фреймових структур: «Хвороба», «Причини захворювань», «Способи лікування», які увиразнюються розгалуженою слотовою структурою. Зазначено, що при описі такого агресивного виклику, як вiйна, морбiальна метафора зазвичай маркує соціально-політичні зміни, пов'язані з дестабілізацією суспільства. Тим не менш, метафора хвороби має потенціал для створення позитивного образу країни, наприклад, при описі причин захворювання та успішних способів лікування.

Ключові слова: *когнітивна лінгвістика, дискурс, концепт ГІБРИДНА ВІЙНА, морбiальна метафора, фрейм, слот.*

Lyubov LETYUCHA,

orcid.org/0000-0002-0481-850X

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology, Translation and Teaching Methods
Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) letinna@ukr.net*

Iryna BOCHAROVA,

orcid.org/0000-0003-0370-8410

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Kyiv National University of Economics named after Vadym Hetman
(Kyiv, Ukraine) irinabocharova1957@gmail.com*

MORBIAL METAPHOR AS A METHOD OF REPRESENTATION *HYBRID WAR* CONCEPT

*The article tries to explain the metaphorical subsystem of the actual *HYBRID WAR* concept, which is formed on the basis of the medical vocabulary in Ukrainian-speaking military-political and publicistic discourses. The intelligence aims to investigate the peculiarities of representation through the morbial metaphor of the *HYBRID WAR* concept in the modern Ukrainian military-political and publicistic discourse by reproducing the metaphorical model of the concept with*

the sphere-source "Disease". The object of research is the metaphorical HYBRID WAR concept, which is studied applying the methods of observation, analysis, synthesis, generalization and systematization, conceptual analysis, textual analysis of language units. The conducted research showed that in the Ukrainian-speaking military-political, publicistic discourses of the military direction as the sphere-source of the metaphorical model of the analysis of the HYBRID WAR concept is actively presented with the disease concept. The reasons for this are explained: the disease demonstrates a violation of the vital activity of the organism, accordingly, morbid metaphors show certain deviations (which, undoubtedly, war is) in the state development. The overview of the military directive discourse has testified that in the Ukrainian Internet discourse the metaphorical HYBRID WAR model is a DISEASE with an ascending conceptual sphere "Disease" which is built on the basis of three frame structures: "Disease", "Causes of diseases", "Methods of treatment", which are expressed by a branched slot structure. It is noted that when describing such an aggressive challenge as war; the morbid metaphor usually marks socio-political changes associated with the destabilization of society. Nevertheless, the disease metaphor has the potential to create a positive image of the country, for example, when describing the causes of disease and successful treatments.

Key words: *cognitive linguistics, discourse, HYBRID WAR concept, morbid metaphor, frame, slot.*

Постановка проблеми. Метафора – важливий спосіб пізнання. Люди звикли використовувати конкретні та відомі їм поняття для розуміння та усвідомлення абстрактних та невідомих понять на основі власного сприйняття та досвіду. Дж. Лакофф та М. Джонсон вважали, що «суть метафори це розуміння та переживання сутності (thing) одного виду в термінах сутності іншого виду» (Lakoff, Johnson, 1980: 47).

Дослідження різних метафоричних моделей у воєнно-політичному, публіцистичному дискурсі представляється нам актуальним, оскільки забезпечує можливість систематизації отриманих даних для подальшого вивчення та опису картини світу, дозволяє враховувати національні особливості мислення, суспільно-політичну ситуацію, всілякі характеристики тих чи інших реалій та інші дискурсивні чинники. Метафора розглядається сучасною когнітивною лінгвістикою як одна з фундаментальних розумових операцій, націлених на пізнання, категоризацію, концептуалізацію, оцінку та пояснення світу.

Активізація метафоризації є свідченням спрямованості розвитку свідомості, оскільки «кожен новий поворот в історичному розвитку держави призводить до мовної «перебудови», створює свій лексико-фразеологічний тезаурус, що включає також концептуальні метафори і символи» (Жиляєва, 2014: 132). З огляду на масштабну російсько-українську війну, вважаємо актуальним проаналізувати метафоричну підсистему, що формується на базі медичної лексики в україномовному воєнно-політичному та публіцистичному дискурсах.

Аналіз досліджень. Детальному аналізу специфіки морбальної метафори присвячені наукові доробки Т. Васильєвої (Васильєва, 2018), О. Коляденко (Коляденко, 2009), К. Руснак (Руснак, 2012), М. Жулінської та Н. Смоляр (Жулінська, Смоляр, 2015) тощо.

Мета пропонованої розвідки полягає в дослідженні особливостей репрезентації через мор-

бальну метафору концепту ГІБРИДНА ВІЙНА в сучасному українському воєнно-політичному та публіцистичному дискурсі шляхом відтворення метафоричної моделі концепту зі сферою-джерелом «Хвороба». Мета передбачає розв'язання конкретних завдань: 1) визначити особливості такого гібридного формату дискурсу, як воєнно-політичний; 2) визначити поняття морбальної метафори як одного із способів категоризації, концептуалізації та оцінки дійсності в сучасних політичних, публіцистичних текстах, присвячених війні; 3) за допомогою пропонованої нами метафоричної моделі проаналізувати особливості реалізації морбальних метафор у воєнно-політичному, публіцистичному дискурсах україномовних текстів воєнного спрямування. Об'єктом дослідження є метафоричний концепт ГІБРИДНА ВІЙНА, який розглядається за допомогою методів спостереження, аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації, концептуального аналізу, текстового аналізу мовних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Для репрезентації концепту ГІБРИДНА ВІЙНА ми використовуємо надпотужний, на нашу думку, інструмент – метафору, оскільки метафору можна вважати активним засобом впливу на читача. На думку Р. Гіббса, «все, що можна сказати про спостережуваний світ, можна перенести на неспостережуваний, тобто замінити відповідною метафорою» (Gibbs, 2008).

У сучасній дискурсології поряд з інтенсивною розробкою теорії політичного та воєнного дискурсів не виправдано рідкісні дослідження, присвячені вивченню та розгляду гібридних форматів дискурсу. Дослідники частіше розглядають політичний та воєнний дискурс окремо, не виділяючи військово-політичний дискурс. Але наразі, коли в Україні йде війна, взаємозв'язок політичної та військової сфери складно заперечувати, адже збройні сили та військова організація держави, так само як і різні політичні сили, є найважли-

вiщими факторами, що визначають вектор розвитку воюючої країни. Отже, воєнний дискурс взаємопов'язаний i є частиною полiтичного дискурсу, а полiтичний дискурс – воєнного, i розумiння та визначення цих окремих типiв дискурсiв залежить вiд iхнього єдиного сприйняття, як одного цiлого. Тематика вiйськово-полiтичного дискурсу орієнтована на сферу мiжнародних, а частково i внутрiшньодержавних вiдношень, на проблему вiйни та миру, присвячена розгляду мiждержавних, мiжнародних та мiжетничних конфлiктiв. Основним об'єктом впливу на слухача у воєнно-полiтичному дискурсі є масова аудиторія, а головна мета, так само як i в полiтичному дискурсі, – манiпулювання думкою, установками, обiзнанiстю та поведiнкою реципiєнтiв. Такий прийом соціального впливу на свiдомiсть людей здiйснюється не тiльки за допомогою певної подачі необхідної iнформації, але й за допомогою якостi поданих вiдомостей, де часто простежується спотворення справжнього змiсту, вживання двозначних понять i навмисне змiщення смислових вiдтiнкiв. Мета воєнно-полiтичного дискурсу – не боротьба за владу чи її утримання, не здiйснення вiйськових дiй, що притаманно вiйськовому дискурсу, а необхіднiсть поiнформувати населення про воєнні подiї та вплинути на його думку.

Розглянемо визначення та характеристики концепту ГІБРИДНА ВІЙНА, необхідні для подальшого його аналізу. Слiд зазначити, що на сьогоднiшній день науковцi пропонують десятки дефiнiцiй поняття «гiбридна вiйна», але єдиного, всеохоплюючого визначення немає. У статті пропонуємо запровадити у лiнгвiстичний обiг наступне розумiння поняття «гiбридна вiйна»: «... вiйна – як основоположне домінуюче поняття – доповнюється поняттям «гiбридний», що надає цьому концепту нову форму i нову якість (поєднання мiлітарних, квазімiлітарних, дипломатичних, економічних, iнформаційних та iнших невiйськових заходiв, реалізованих з опорою на вiйськову силу, а також терористичні, диверсiйнi, пiдривні та кримінальні технології). ... має на меті показати своєрiдну конвергенцію рiзних засобiв та методiв вeдення воєнних дiй» (Андрiєвський, 2017: 7). Пропоноване визначення перегукується iз визначенням iз Великої української енциклопедії: «Гiбридна вiйна́ (*англ. hybrid warfare*) – рiзновид ескалації конфлiктiв, властивий для 21 ст., що поєднує застосування державних та недержавних, традиційних i нетрадиційних стратегiй, ресурсiв, засобiв, методiв пiдривної дiяльностi, механiзмiв кiбервiйни з метою досягнення певних полi-

тичних цiлей» (ВУЕ). Для аналізу матерiалу нам важливо зазначити, що гiбриднiсть визначається як поєднання рiзноманiтних форм воєнно-полiтичної, економічної, iнформаційної, культурної, освітньої та збройної агресії. Тому матерiалом для дослідження слугували iнтернет-дискурси, присвячені гiбридній російсько-українській вiйні.

Осмилення концепту здiйснюється за допомогою метафори, на пiдставі емпіричного досвiду. Морбiальна метафора є одним iз значних способiв категоризації, концептуалізації та оцінки дiйсностi в сучасних полiтичних, публiцистичних текстах, присвячених вiйні. Цей рiзновид метафори, маючи прагматичний характер, дозволяє вiдображати iнформацію у колоритній, емній та доступній формі. *Morbus* з латинської – хвороба. Словник української мови (СУМ-11) фiксує наступне визначення лексеми: «Хвороба – це 1. Порушення нормальної життєдiяльностi органiзму пiд впливом несприятливих чинникiв внутрiшнього й зовнiшнього середовища; недуга, захворювання // Вияв хворобливих ознак у розвитку рослин; ураження. 2. *перен.* Неприродне, надмiрне захоплення чим-небудь, надзвичайний потяг до чогось» (с. 47). Вiдповiдно до будь-якої медичної енциклопедії або iншого джерела, що так чи iнакше має вiдношення до медицини, вiдомо, що хвороба має певний подразник, який, з одного боку, шкодить здоров'ю, а з iншого, – виробляє захисні функції органiзму. У зв'язку з цим, хвороба протiкає у двох взаємопов'язаних категорiальних процесах – ураження та захист.

Інтерпретація концепту ГІБРИДНА ВІЙНА репрезентується завдяки пропонуваній нами метафоричній моделі, яка є важливою складовою національної мовної картини свiту, що у свою чергу вiдображає розвиток суспiльства та змiнюється разом з ним. Згiдно когнiтивно-дискурсивній теорії А. П. Чудiнова до ознак метафоричної моделі вiдносять вихiдну поняттєву сферу (сферу-джерело), нову поняттєву сферу, (сферу-мiшень), фрейми (одиначи знань, органiзовані навколо деякого поняття та мiстять iнформацію про нього), слоти (частини фреймiв). Метафорична модель розумiється як «наявна i /або така, що складається у свiдомостi носiїв мови схема зв'язку мiж поняттєвими сферами, яку можна представити формулою: «X – це Y» (Чудiнов 2013). Метафоричні моделі вивчаються в контексті подiй, що вiдбуваються, з урахуванням здатностi моделі до розгортання в тексті та дискурсі. Аналіз метафоричних моделей дозволяє визначити ступiнь впливу подiй у рiзних сферах суспiльства на функціонування мови.

Назва моделі включає сферу-мішень та сферу-джерело, у нашому дослідженні: **ГІБРИДНА ВІЙНА – це ХВОРОБА**. Морбальна метафора відображає соціально-політичні, економічні та інші процеси, а саме збої у нормальному функціонуванні будь-якого суб'єкта/об'єкта. Метафоричні моделі зі сферою-джерелом «хвороба» можуть мати наступні фрейми:

Фрейм 1. Хвороба включає в себе лексичні одиниці, які номінують загальні назви недуг людського організму, симптоми цих недуг, порушення психофізіологічних процесів. У воєнно-політичному, публіцистичному дискурсі проблеми, пов'язані із російським вторгненням в Україну, розглядаються як хвороби, лікування яких може вирішити цю проблему. У цьому випадку метафора значною мірою сприяє розумінню самого процесу війни, його природного перебігу, оскільки у житті кожної людини, так чи інакше, хвороби та їх лікування були чи є невід'ємною частиною їх повсякденного життя. Тому кожна людина усвідомлює, що зазвичай хворобам передують певні симптоми, і скоріше та повне одужання залежить від вчасно наданої допомоги.

Слот 1.1. Симптоматика.

«Війна приносить за собою *кров*, *руху і біль* від втрат» (BBC NEWS Україна, 6.04.2022). «Російські медіа та проросійські ресурси пишуть, що на думку офіційної Японії, гіперзвукові ракети «Авангард» стали для США *«справжнім головним болем»* (Disinfo Chronical, 12.01.2023). «Вони нам показували місця боїв. Дуже болючі місця» (Еспресо, 23.01.2023). «Ми відчуваємо *нестерпний біль*, його *пекучість* і *кровоточиві рани*...ми бачимо, як вже 259 день вся наша Україна плаче» (Еспресо, 23.01.2023). «... Соловйов, почав влаштовувати притаманну йому *істерику* в ефірах, про те, що треба завдати удари по США та країнам Європи, щоб припинити постачання зброї Україні (Патріот Донбасу, 22.01.2023). «Війна – це *шок* для економіки та країни в цілому. ... Можливо, ми навпаки все ще наближаємося до паралічу у вигляді ...» (BBC NEWS Україна, 14.07.2022). «Це конвульсії»: экс-глава МЗС України пояснив, навіщо Кремлю різдвяне «перемир'я ...» (УНІАН, 06.01.2023). «Політологи: у Кремлі зрозуміли, що перебрали із пропагандистським психозом» (УНІАН, 06.01.2023). І чим довше йде війна в Україні, тим сильніше виявляється вся ця *хвора*, деструктивна природа Московії (УНІАН, 15.03.2022). «Росія не виграє війну на *виснаження*» (Повернись живим. Новини. 20.01.2023).

Як свідчать приклади, лексеми на позначення симптомів хвороби у метафоричній формі активно корелюють із воєнними реаліями. Найчастотнішою у воєнно-політичному та публіцистичному дискурсах є лексема *біль*, *пекучість*, *кровоточива рана* та їх похідні. Наслідки постійних воєнних дій, звичайно, спостерігаються абсолютно в усіх сферах життя суспільства. Як результат – поява в текстах, пов'язаних із різними сферами життя, лексем *шок*, *параліч*, *істерика*, *конвульсії*, *психоз*, *виснаження*, лексеми із загальним значенням *хворий*, пряме значення яких пов'язане із симптомами важких захворювань. Таким чином, використання морбальної метафори є засобом осмислення дійсності: війна – надзвичайно важке випробування для суспільства, яке супроводжується сукупністю неприємних ознак.

Слот 1.2. Фізичні недуги.

«ЗСУ б'ють росіян по всіх фронтах: наступ захлинається, логістика *кульгає*» (Еспресо, 01.02.2023). «*Криворукі кацапи* запустили ракету «Кинджал» по Україні, а вона впала у Ставропольському краї росії» (5 UA, 15.09.2022). «Саме така безвідповідальна, тепло-холодна, *сліпа* й *глуха* до реальності *позиція* очільників МП в Україні ... Тож закликаємо очільників МП в Україні нарешті оговтатися від московського дурману і *летаргічного розслаблення*, побачити реальне життя Церкви і суспільства, їхні потреби та прагнення!» (Волинські новини, 16.05.2022).

Серед лексем на позначення переносів нами виявлені наступні лексеми зі значенням фізичних недуг: *сліпий*, *глухий*, *криворукий*, *кульгавий*, *летаргічне розслаблення* та їх деривати; Для здійснення метафоричного переносу використовується прояв недуг, пов'язаних з фізичними обмеженнями людини: війна перешкоджає об'єктивному сприйняттю дійсності і свободі пересуванню, а відтак – повноцінному виконанню певних дій.

Слот 1.3. Конкретні назви хвороб.

«Прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький закликав до боротьби з російською пропагандою та порівняв «русский мир» із *раковою пухлиною*, що загрожує всій Європі» (LIGA NET, 11.02.2023). «Президент Володимир Зеленський назвав повномасштабну війну росії проти України *хворобою «COVID-22»*, ...» (Укрінформ, 09.06.2022). «Причому це є єдиним рушійним для їхнього *атрофованого мозку* фактором, що змушує їх йти і вмирати під кулями ЗСУ, навіть не пригинаючись» (Інформаційний спротив, 09.02.2023).

Використання лексем на позначення загально-відомих, із надзвичайно важким перебігом, часто з летальними випадками, хвороб *ракова пух-*

лина, «COVID-22», атрофований мозок особливо яскраво метафорично вказує на основну ознаку ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ – смертельну загрозу для всього людства.

Слот 1.4. Психічні розлади.

«Вiйна – це *безумство*», – Папа Римський помолився за Україну» (Т1ua, 13.02.2022). «Вiйна є *хронiчним* стресом тому, що вона триває уже бiльше двох мiсяцiв ...» (Google com, 03.05.2022). «Активним ядром популяцiї оркiв є *психопати* – розмовляючі тварини, що належать до бiологiчного виду *Homo intelis*» (Ar25, 26.04.2022). «Путiн вибухнув порцiєю *марення* та назвав Донбас «iсторичними територiями» Росiї (Главред, 18.01.2023). «*Z-шизофренiя*. У Росiї встановлено дивний пам'ятник на честь вiйни» (Главком, 13.06.2022). «...та суперечить *хворобливим* маренням ... чинникiв, який завадив росiйським окупантам «узяти Київ за три днi» (Сайт-меморiал, присвячений Героям Небесної Сотнi, 22.11.2022). «I нiколи самодостатня нацiя не буде боятися не самодостатньої, а тим паче – *хворити на якусь там фобiю*» (Волинський нацiональний унiверситет iменi Лесi Українки). «Геополiтичнi *галюцинацiї* Путiна про «велич Росiї» (Главком, 31.10.2022).

Досить активно у воєнно-полiтичному та публiцистичному дискурсах при метафоризацiї використовуються лексеми на позначення загальнонiдомих психiчних розладiв: *безумство, стрес, марення, шизофренiя, хворобливе марення, фобiя, галюцинацiї* тощо. Це дозволяє деталiзувати значення концепту ГІБРИДНА ВІЙНА як певного психiчного розладу (або навiть групи психiчних розладiв), що характеризуються розпадом процесiв мислення та емоцiйних реакцiй, а отже, потребують серйозного лiкування.

Фрейм 2. Причини захворювань. Для пояснення причин росiйсько-української вiйни автори воєнно-полiтичних та публiцистичних дискурсiв активно послуговуються загальнонiдовими термiнами на позначення отруйних речовин (*токсин, отрута*) та медичними термiнами на позначення причини хвороби: *вiрус, бацила*, якi здатнi *iнфiкувати, отруювати, заражати*.

Слот 2.1. Інфекції, віруси.

При цьому Єрмак додав, що «путiнiзм – вiн як *вiрус*». А вiруси потрiбно знищувати...» (ASRI, 28.10.2022). «Чи є в нас шанс перемогти в цiй вiйнi «*iнфiкування*» ненавистю? ... Але проблема *вiрусних захворювань* у тому, що якщо *iнфiкування* вiдбулося – цю хворобу доведеться лiкувати» (Українська правда, 10.07.2014). «... Втiм iнфiкованi вiйною завжди матимуть її у своїй кровi до кiнця життя» (Gazeta.ua, 14.12.2022).

«Це вiйна одного враженого iмперською бацилою народу проти України» (Gazeta.ua, 14.12.2022). «Геноцид вчиняють окупанти, зараженi антиукраїнською пропагандою» (#UАразом, 25.11.2022). «Росiйська армiя повнiстю «*прогнила*» i загрузла в корупцiї, що дає українцям додаткову перевагу у вiйнi» (ОПК, 30.08.2022).

Метафоризацiя з використання лексем *вiрус, бацила, iнфiкування, зараження, епiдемія, гниття* пiдкреслює масштабнiсть та швидкiсть розповсюдження вiйни та всього, що з нею пов'язане. Попри те, що морбiальна метафора зазвичай маркує соцiально-полiтичнi змiни, пов'язанi з дестабiлізацiєю суспiльства, негативнi наративи урiвнуються наративами позитивних змiн: «*Епiдемія* оптимiзму. Вiйна змiнила українцiв: соцiологи фiксують вражаючі тренди» (Главком, 31.07.2022).

Слот 2.2. Токсини, отрута\протиотрута

«Отрута для людяностi. Коли вiйна закинеться, будуть написанi цiлі томи про пропаганду, її рiзновиди, її методи, про способи впливу ...» (24tv, 20.11.2022). «Ця пропаганда наскiльки потужна i наскiльки токсична, що я думаю, вона зачiпає людей. I це працює, i це страшно. Для тих, хто i так вiрив у «русский мир», для них це бальзам на душу, вони це читають», – каже експертка» (Радiо Свобода, 01.09.2022). «Серед усiх *токсичних* лексем на позначення вiйни РФ проти України найчастiше онлайн-медiа усiх трьох країн послуговувалися лексемою «конфлiкт» (Укрiнформ, 05.02.2023). «... отруєнi пропагандою дiти, яких готують до вiйни» (Galinfo, 10.05.2018). Нагадаємо, що Путiн назвав американськi системи ППО Patriot застарiлими i заявив, що «*знайдеться протиотрута*» (BBC NEWS Україна, 22.12.2022). «Росiя робить все, щоб стати синонiмом *токсичностi*» (Gazeta.ua, 26.04.2022).

Метафоричний перенос лексикки токсично-отруйного значення допомагає дiйти висновку, що вiйна, вiроломно розпочата росiєю, викрила та продемонструвала всьому свiту характер брехнi та обману, яку росiйська пропаганда усiма способами впроваджує серед свого суспiльства (навіть дiтей) та нав'язує свiтовiй спiльнотi.

Фрейм 3. Способи лiкування. Для всього людства немає нiчого небезпечнiшого за вiйну, оскiльки вона може дуже швидко знищувати все живе навколо. Концепт ГІБРИДНА ВІЙНА представлений через морбiальну метафору як важка хвороба, яку потрiбно лiкувати. Серед лексем спецiальної термiнологiї, що iменують процес вiдновлення здоров'я людини, воєнно-полiтичнiй та публiцистичнiй дискурси оперують лексемами та словосполученнями медичного змiсту: *вiдрiзати, операцiя, ампутацiя*.

Слот 3.1. Консервативне лікування.

«Президент Володимир Зеленський назвав повномасштабну війну росії проти України ..., *щеплення* від якої можливе санкціями та зброєю» (Укрінформ, 09.06.2022). «Енергоефективність – *щеплення* проти газової залежності» (РБК-Україна, 01.11.2022). «Владика Борис Гудзяк: Українцям випала доля *лікувати* Росію від *патології*. Думаю, що за роки війни, особливо в останні активні її місяці, українці *зіплюються* через болісні переживання...» (Український католицький університет, 08.08.2022). «*Рецепт* перемоги простий»: Подоляк назвав можливі терміни закінчення війни РФ проти України» (ТСН, 15.05.2022). «Зброя та санкції – це так само *вакцина*...» (Укрінформ, 09.06.2022). «Ця війна ... це такі *пологові потуги*. Ця війна – *передсмертні потуги* для Росії і *пологові* – для України» (Гордон, 0202.2023).

Нова метафора стає частиною понятійної системи, що служить основою нашої дійсності: російсько-українська війна, представлена через морбальну метафору *щеплення, вакцина, лікування від патології, рецепт, зіплення*, зі значенням консервативного лікування, не є «пацієнтом», у якого початкові або легкі ступені хвороби. Тобто, для остаточного зіплення консервативного лікування недостатньо. Використання морбальної метафори *пологові потуги, пологи* підсилює вищезазначений висновок.

Слот 3.2. Оперативне втручання.

«Я переконаний, якщо ми утримаємо схід і південь, ми повністю поставимо крапку у цій війні, зламавши хребет російській імперії» (Прямий, 16.04.2022). «Досить *лікувати* Росію. Досить *лікувати* те, що не *лікується*. Російська імперія потребує *евтаназії*» (Главком, 14.04.2022). «Тактика окупантів – одразу «*відрізати*» захоплену територію від українського мовлення» (Радіо Свобода, 01.09.2022). «Для величезного тіла Російської імперії *смертельна* лише одна *операція* – *ампутація* України» – вигадана цитата Отто Бісмарка на стенді (Укрінформ, 01.04.2015). «Керівник – Бадма Башанкаєв (голова комітету Держдуми Росії з охорони здоров'я, який публічно закликав «*ампутувати* Україну») (Українська правда, 24.06.2022).

Російсько-українська війна метафорично подається в аналізованих дискурсах як хвороба, яка потребує лікування за допомогою найбільш дієвого оперативного хірургічного втручання. Прикметним є доволі часте вживання в аналізованих дискурсах словосполучення «*зламати хребет*», що яскраво характеризує різку зміну ситуації в ході війни, яка вже не відновиться на користь ворога,

тому що хребет – це кістяк або основа організму. Із огляду на те, що агресивні дії з боку росії зайшли занадто далеко, вони є «невиліковними», тому війну потрібно зупинити найрадикальнішим способом – застосуванням *автеназії*. Тільки радикальні медичні маніпуляції дадуть можливість отримати швидкий видимий результат, тобто назавжди покінчити з ворогом. Водночас метафори мають здатність творити нову реальність: вказують на реально або потенційно хворобливі наслідки у вигляді «*ампутованих*», «*відрізаних*» територій нашої держави та пов'язаним із цим благ цивілізації.

Репрезентація аналізованого концепту через морбальну метафору, на наш погляд, у цілому маркує оптимістичні прогнози, оскільки будь-яка хвороба може бути попереджена або принаймнівиліковна.

Висновки. Зазначимо, що агресія росії проти України не тільки спричинила значні суспільно-політичні зміни, але й сприяла глибинним перетворенням у масовій свідомості, які зі свого боку знайшли яскраве втілення в мові. Джерелом дослідження слугували воєнно-політичні (гібридний формат дискурсу) та публіцистичні дискурси україномовних текстів воєнного спрямування. Метафоризація є те дзеркало, за допомогою якого можна відстежити ставлення суспільства до такого складного і значимого питання як сучасна російсько-українська гібридна війна. Дослідження метафоричних моделей дозволяє виявити найбільш типові способи осмислення дійсності, що конструюються мисленням і знаходять своє відображення в мові. Це, своєю чергою, може пояснити здійснювані, виходячи з цих цінностей і понять, дії як окремих індивідів, так і суспільства загалом. Проведене дослідження показало, що в україномовних воєнно-політичних, публіцистичних дискурсах воєнного спрямування як сфера-джерело метафоричної моделі аналізу концепту ГІБРИДНА ВІЙНА активно виступає поняття хвороби. Це пояснюється тим, що хвороба свідчить про порушення життєдіяльності організму, відповідно морбальні метафори свідчать про певні відхилення (чим, безперечно, є війна) в розвитку держави. Пропонована нами метафорична модель репрезентації аналізованого концепту ГІБРИДНА ВІЙНА – це ХВОРОБА представлено фреймами «Хвороба», «Причини захворювань», «Способи лікування», які увиразнюються розгалуженою слотовою структурою. Зазначимо, що при описі такого зовнішньополітичного виклику, як війна, метафора хвороби зазвичай маркує соціально-політичні зміни, пов'язані з дестабілізацією суспільства.

Тим не менш, метафора хвороби має потенцiал для створення позитивного образу краiни, наприклад, при описi причин захворювання та успішних способiв лiкування.

Специфіка морбiальної метафори полягає у досить вузьких можливостях тлумачення, що

сприяє формуванню конкретних образiв у свiдомості реципієнта.

Перспективу подальших розвiдок вбачаємо у дослідження метафоричних моделей концепту ГІБРИДНА ВІЙНА, зокрема морбiальної, в iншомовних дискурсах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрiєвський Т. Г. Концептуалiзацiя поняття гiбридної вiйни: політологічний вимір. *Сучасне суспiльство*. 2017. Вип. 1 (13). С. 7.
2. Васильєва Т. О. Морбiальна метафора в економічному дискурсі сучасних iспаномовних ЗМІ. *Studia Linguistica*. 2018. Vol. 13. URL: <http://studia-linguistica.knu.ua/> (дата звернення: 09.02.2023).
3. Велика українська енциклопедія URL: <https://vue.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2023).
4. Жилієва О. В. Політичний дискурс в сучасних студіях. *Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 19-21 березня 2014 року*. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. 702 с.
5. Жулінська М., Смоляр Н. Морбiальна концептуальна метафора у сучасному німецькому політичному дискурсі. *Актуальні питання iноземної фiлології*. 2015. № 3. С. 66–74.
6. Коляденко О. Когнітивна метафора як засiб об'єктивациї концепту «страх» у творах М. Коцюбинського. *Українська мова*. 2009. № 3. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 09.02.2023).
7. Руснак К. Метафорична концептуалiзацiя економічної кризи в мові сучасної української преси. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2012. Вип. 23. С. 145–147.
8. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодiда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 11. С. 47.
9. Чудинов А. П. Очерки по современной политической метафорологии. Екатеринбург, 2013. 176 с.
10. Gibbs R. Metaphor and thought: the state of the art. *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. N.Y. : Cambridge university press, 2008. P. 3–17.
11. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago : The University of Chicago Press, 1980. 242 p.

REFERENCES

1. Andriievskiy T. H. Kontseptualizatsiia poniattia hibrydnoi viiny: politolohichniy vymir. [Conceptualization of the hybrid war concept: political dimension]. *Suchasne suspilstvo*. 2017. Vyp. 1 (13). S. 7 [in Ukrainian].
2. Vasylieva T. O. Morbialna metafora v ekonomichnomu dyskursi suchasnykh ispanomovnykh ZMI. [Morbial metaphor in the economic discourse of modern Spanish-language mass media]. *Studia Linguistica*. 2018. Vol. 13. URL: <http://studia-linguistica.knu.ua/> (data zvernennia: 09.02.2023) [in Ukrainian].
3. Velyka ukrainska entsyklopediia. [The Great Ukrainian encyclopedia]. URL: <https://vue.gov.ua> (data zvernennia: 10.02.2023) [in Ukrainian].
4. Zhyliiaieva O. V. Politychni dyskurs v suchasnykh studiiakh. [Political discourse in modern studies]. *Ukraina i svit: dialoh mov ta kultur: Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 19–21 bereznia 2014 roku*. Kyiv : Vyd. tsentr KNLU, 2014. 702 s [in Ukrainian].
5. Zhulinska M., Smoliar N. Morbialna kontseptualna metafora u suchasnomu nimetskomu politychnomu dyskursi. [Morbial Conceptual Metaphor in Contemporary German Political Discourse]. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*. 2015. № 3. S. 66–74 [in Ukrainian].
6. Koliadenko O. Kohnityvna metafora yak zasib obiektyvatsii kontseptu «strakh» u tvorakh M. Kotsiubynskoho. [Cognitive metaphor as a means of objectifying the concept of "fear" in the works of M. Kotsyubynskyi]. *Ukrainska mova*. 2009. № 3. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/> (data zvernennia: 09.02.2023) [in Ukrainian].
7. Rusnak K. Metaforychna kontseptualizatsiia ekonomichnoi kryzy v movi suchasnoi ukrainskoi presy. [Metaphorical conceptualization of the economic crisis in the language of the modern Ukrainian press]. *Naukovi zapysky. Serii «Filolohichna»*. 2012. Vyp. 23. S.145–147 [in Ukrainian].
8. Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tt. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. / AN URSR. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. Kyiv : Naukova dumka, 1970–1980. T. 11. S. 47 [in Ukrainian].
9. Chudinov A. P. Ocherki po sovremennoy politicheskoy metaforologii. [Essays on modern political metaphorology]. *Ekaterinburg*, 2013. 176 s [in Russian].
10. Gibbs, R. Metaphor and thought: the state of the art. *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. N.Y. : Cambridge university press, 2008, P. 3–17.
11. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago : The University of Chicago Press, 1980. 242 p.